

هارمونی کاربرد

نیکلای ریمسکی کورساکف
وارطان ساهاکیان

ریمسکی - کرساکف، نیکلای آندری یویچ، ۱۸۴۴ - ۱۹۰۸
Rimiski Korsakov, Nikolai Andreevich
هارمونی کاربردی / نوشته نیکلای ریمسکی کرساکف؛ ترجمه
وارطان ساهاکیان - تهران: سوره مهر (حوزه هنری سازمان تبلیغات
اسلامی)، ۱۳۸۲.
ISBN: 964 - 471 - 841 - 0
ح. ۱۴۲ ص. پارتیسیون.
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
عنوان اصلی: Practical Manual of harmony
۱. هارمونی. ۲. هارمونی - - پارتیسیون. الف. ساهاکیان، وارطان.
مترجم. ب. عنوان.
۷۸۱ / ۲۵ MT۵۰ / ۹۵۲
۱۳۸۲
کتابخانه ملی ایران ۸۲-۱۸۲۷۱ م

سوره مهر
وابسته به سوره مهر
مرکز موسیقی حوزه هنری

هارمونی کاربردی

نوشته: نیکلای ریمسکی کرساکف

ترجمه: وارطان ساهاکیان

چاپ اول: ۱۳۸۲

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: چاپ سوره

قیمت:

شابک:

نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

فهرست

۱	مقدمه
۳	فصل اول
۳	تذکرات اولیه
۳	آکوردهای پایگی
۵	آکوردهای هفتم
۶	مدهای طبیعی و آتره شده
۶	آکوردهای اصلی و ثانوی یا فرعی
۷	آکوردهای پایگی
۸	آکوردهای هفتم
۹	ارتباط آکوردهای پایگی
۹	حرکت بخش‌ها
۱۰	تکرارها-هارمونی بسته و باز
۱۰	حالت ملودیکی آکوردهای پایگی
۱۱	وصل‌های هارمونیکی و ملودیکی در آکوردهای پایگی
۱۳	حرکت‌های ممنوع و غیر مجاز
۱۴	فصل دوم
۱۴	هارمونیزه کردن آکوردها در یک تنالیتته
۱۴	ترکیبات مطبوع
۱۴	وصل آکوردهای درجه I به IV و I به V و بالعکس
۱۶	وصل آکوردهای درجات IV و V
۱۷	وصل آکورد معکوس اول (6) با آکوردهای پایگی IV - I و V - I
۱۸	وصل آکورد معکوس اول درجه IV (IV6) با آکورد پایگی درجه V
۱۸	وصل آکورد پایگی درجه IV با آکورد معکوس اول درجه V (V6)
۱۹	وصل بین دو آکورد معکوس اول درجات IV و V
۱۹	کادنس‌های کامل، آنتنتیک و پلاگال
۲۰	کادنس کامل با حرکت نمایان و زیرنمایان
۲۱	کادنس کامل به همراه آکورد معکوس دوم (4/6) درجه I
۲۲	آکورد معکوس دوم (4/6) با گذر

۲۲	نیمه کادانس
۲۲	عبارت هارمونیکی
۲۴	پرش‌های چهارم و پنجم در ملودی و بخش‌های وسط
۲۵	پرش‌های نت‌های ترتیان (پرش سوم) در ملودی
۲۶	پرش‌های نت‌های ترتیان (پرش سوم) در باس
۲۷	آکورد معکوس اول درجه VII کاسته
۲۸	آکورد پایگی و آکورد معکوس اول درجه II
۳۰	آکورد درجه VI (کادانس شکسته)
۳۱	آکورد پایگی درجه III در گام ماژور
۳۱	آکورد پایگی درجه III در گام مینور طبیعی
۳۱	(کادانس فریژین، نوع اول)
۳۲	آکورد پایگی درجه VII در مینور طبیعی
۳۲	(کادانس فریژین، نوع دوم)
۳۳	هارمونیزه کردن کرال‌ها
۳۳	(بدون مدولاسیون)
۳۴	آکورد پایگی IV در مینور و آکورد معکوس اول درجه II
۳۴	(مد ماژور هارمونیک)
۳۵	ترکیبات نامطبوع
۳۵	آکورد هفتم نمایان
۳۵	حالت پایگی
۳۷	معکوس‌های آکورد هفتم نمایان
۴۰	آکورد هفتم درجه VII با فواصل کوچک و کاسته
۴۲	آکورد هفتم درجه II و معکوس‌هایش
۴۳	انواع کادانس‌های پلاگال
۴۴	به‌کارگیری آکوردهای هفتم برای هارمونیزه کردن کرال‌ها
۴۵	آکورد نهم
۴۶	وصل همه آکوردهای پایگی یک مد
۴۶	توالی‌های کوارت - کوئنتان
۴۷	توالی‌های سکوند - ترتیان
۴۷	توالی‌هایی در فاصله دوم و سوم از یکدیگر
۴۹	وصل بین تمام آکوردهای هفتم در یک مد

۴۹	توالی‌هایی با آکوردهای هفتم
۵۲	نکته تکمیلی
۵۲	استفاده آزاد از تمام آکوردهای گام
۵۶	فصل سوم
۵۶	مدولاسیون
۵۶	(تذکرات اولیه)
۵۶	گام‌های همسایه یا ارتباط درجه I
۵۷	مدولاسیون بدون حرکت کروماتیک
۵۸	روشهای غیر مستقیم
۵۹	استفاده از آکورد تغییر یافته درجه IV در گام مینور ملودیک
۵۹	مدولاسیون مستقیم به آکورد پایگی (تنیک) گام بعدی
۶۰	ارتباط غلط در کروماتیک، ارتباط غلط بخش‌ها
۶۰	مدولاسیون کروماتیک
۶۲	استفاده از آکورد پایگی تغییر یافته درجه IV در گام مینور ملودیک
۶۲	انتقال‌ها و انحراف‌ها
۶۵	استفاده از مدولاسیون در جهت هارمونیزه کردن ملودی‌ها
۶۷	ارتباط مرحله دوم، طرح‌های مدولاسیونی
۶۸	استثناءها
۶۸	مدولاسیون کامل
۷۰	مدولاسیون ناقص
۷۱	تنالیته‌های دور
۷۱	پدال
۷۵	فصل چهارم
۷۵	(حرکت ملودیک)
۷۵	نتهای گذر
۷۵	- تذکرات کلی -
۷۵	نتهای گذر دیاتونیک
۷۷	نتهای گذر کروماتیک
۷۷	نت نویسی گام‌های کروماتیک
۷۸	نتهای گذر کروماتیک بصورت تکی، دوتایی، و غیره
۷۹	نتهای پهلویی یا (برودری)

تأخیرها	۸۱
تذکرات کلی	۸۱
تأخیرهای پایین رونده	۸۲
تأخیرهای بالا رونده و مرکب	۸۵
نکته تکمیلی	۸۷
تأخیرهای فواصل اکتاو یا هشتم کاسته یا یکم افزوده	۸۷
طرح دقیق ملودیکی	۸۷
کراال‌های طراحی شده و ملودی‌های هارمونیزه شده که شامل طرح	
ملودیکی می‌باشند	۹۰
طرح دقیق ملودیکی	۹۳
طرح آزاد ملودیکی	۹۴
قوانین کلی	۹۵
فصل پنجم	۹۹
مدولاسیون آنارمونیکی و ناگهانی	۹۹
آکوردهایی که بصورت کروماتیکی اصلاح شده‌اند	۹۹
آکورد هفتم نمایان غیرمعمول و آکورد هفتم کاسته غیرمعمول درجه II	۹۹
آکورد ماژور روی درجه II پایین رونده و آکورد هفتم نمایان با پنجم پایین رونده	۱۰۱
آکوردهایی با یک فاصله پنجم افزوده	۱۰۲
آکوردهایی با یک فاصله ششم افزوده	۱۰۳
روش‌هایی برای مدولاسیون آنارمونیکی	۱۰۵
آکوردهای آنارمونیک با یک فاصله ششم افزوده	۱۰۵
آکورد هفتم کاسته آنارمونیکی	۱۰۶
آکورد پایگی افزوده آنارمونیکی	۱۰۷
حرکت‌های نامعمول	۱۰۸
تذکرات کلی	۱۰۸
کادنس‌های نامعمول	۱۰۸
a) در گام ماژور:	۱۰۸
b) در گام مینور:	۱۰۹
حرکت‌های نامعمول آکوردهای هفتم نمایان	۱۰۹
کاربرد حرکات نامعمول در مدولاسیون اتفاقی	۱۱۱
هارمونیزه کردن کراال‌ها	۱۱۳

- ۱۱۴..... نکته تکمیلی (I)
- ۱۱۴..... تذکرات طراحی هارمونیک و طراحی نت پدال:
- ۱۱۵..... نکته تکمیلی (II)
- ۱۱۵..... انحراف‌های اصلی از قوانین سخت یا حرکت دقیق بخش
- ۱۱۷..... نکته تکمیلی (III)
- ۱۱۷..... استفاده از حرکات نامعمول شبه توالی
- ۱۱۷..... نتیجه
- ۱۱۹..... یک عبارت مدولاسیون شده (روی تم اصلی)
- ۱۲۰..... تمرین‌ها.

فصل اول

تذکرات اولیه

آکوردهای پایگی

۱) آکورد پایگی آکوردی است که شامل یک نت پایه یا پایگی (1) یک فاصله سوم (3) و یک فاصله پنجم (5) می‌باشد، در ارتباط با حدود واقعی این فواصل، آکوردهای پایگی در چهار حالت زیر ظاهر می‌شوند:

a) یک آکورد پایگی به حالت پایگی، سوم بزرگ و پنجم درست به‌عنوان یک آکورد "پایگی ماژور" شناخته می‌شود. همچنین ممکن است به‌عنوان ترکیبی از دو فاصله سوم در نظر گرفته شود: یک فاصله سوم بزرگ در پایین و یک فاصله سوم کوچک در بالا.

b) یک آکورد پایگی به حالت پایگی، شامل سوم کوچک و پنجم درست و یا دو فاصله سوم می‌باشد: یک فاصله سوم کوچک در زیر و یک فاصله سوم بزرگ در بالا که به‌عنوان آکورد "پایگی مینور" شناخته می‌شود.

c) یک آکورد پایگی که شامل یک پایگی، یک سوم کوچک و یک پنجم کاسته و یا دو فاصله سوم کوچک است که به‌عنوان یک آکورد "پایگی کاسته" شناخته می‌شود.

d) یک آکورد پایگی که شامل پایگی، یک فاصله سوم بزرگ و یک فاصله پنجم افزوده یا دو فاصله سوم بزرگ است که به‌عنوان یک آکورد "پایگی افزوده" خوانده می‌شود.

هر دو آکورد اخیر را که شامل فواصل نامطبوع (پنجم‌های افزوده و کاسته) می‌باشند، آکوردهای "نامطبوع" می‌نامند.

تذکر: به‌علت حالت نامطبوع و همچنین کارا کمتر مبهم آکورد پایگی افزوده، در اینجا ما آن را به‌عنوان یک ترکیب مستقل تا فصل پنجم در نظر نخواهیم گرفت. (آکوردهای تغییر یافته کروماتیکی و ارتباط نامعمول) این آکورد نیز همچون آکوردهای هفتم که شامل یک آکورد پایگی افزوده هستند به کار می‌رود که از طبیعت ترکیبات عرضی برخوردارند.

۲) هر آکورد پایگی دو معکوس دارد؛ اولی را "آکورد معکوس اول" و با (6) نشان داده می‌شود.

دومی را آکورد "معکوس دوم" نامیده و با شکل (6/4) نمایش می‌دهند.

آکورد پایگی در حالت پایگی:

معکوس اول و یا آکورد شش: معکوس دوم یا آکورد شش چهار: 6/4

شخصیت یک آکورد معکوس کاملاً وابسته به نت باس است و ترتیب بخش‌های بالایی تأثیری در عوض کردن آکورد ندارند. بنابراین اگر نتی که با نت پایگی فاصله سوم دارد در صدای باس قرار بگیرد و یا سوم آکورد در باس باشد این معکوس را آکورد معکوس اول می‌نامند.

اما اگر نتی که با نت پایگی فاصله پنجم دارد، در صدای باس قرار بگیرد، و یا پنجم آکورد باس باشد، این معکوس آکورد شش چهار نامیده می‌شود. 6/4

این نتها در آکوردهای معکوس با مراجعه به حالت پایگی آکورد پایگی

اسم‌گذاری می‌شوند، بنابراین در هر معکوس از یک آکورد پایگی 6/4

نت پایگی خوانده می‌شود. نت سوم آکورد نامیده می‌شود. 6/4

نت پنجم آکورد نامیده می‌شود. زیرا همانطور که خواهیم دید، نتهایی که یک 6/4

معکوس را ایجاد می‌کنند، تمام حالات آکورد پایگی را نشان می‌دهند. معکوس‌های آکوردهای

پایگی مربوط به همان درجه‌ای از گام هستند که آکورد مرجع اصلی دارد. بطور مثال: در گام دو

ماژور آکورد معکوس اول 6/4 معکوس اول آکورد پایگی این گام

است. و آکورد شش چهار 6/4 به عنوان معکوس دوم آکورد نمایان این

گام است.

مشخصه ویژه هر کدام از این معکوس ها در فاصله دوم است که از معکوس هفتم جدا می شود؛ در معکوس اول نت هفتم در بالاست، در معکوس دوم نت هفتم در وسط است و در معکوس سوم نت هفتم در پایین نت قرار دارد.

تغییرات مختلف در هر سه شکل بالا اثری روی طبیعت اصلی آکورد معکوس ندارد. مانند:

که همه آنها آکورد (6/5) می باشند زیرا سوم آکورد در باس است.

همه آنها آکورد (4/3) هستند زیرا پنجم آکورد در باس است.

همه آکورد دو (2) هستند چون هفتم آکورد در باس است.

در تمام این نمونه ها فواصل از پایین ترین نت در نظر گرفته می شوند؛ در ضمن با پس و پیش کردن سه صدای بالایی فقط از لحاظ ملودیکی و یا حالت هارمونیکی تغییر ایجاد می کند و اثری بر طبیعت اصلی آکورد و یا معکوسش ندارد.

"مدهای طبیعی و آلتزه شده" "آکوردهای اصلی و ثانوی یا فرعی"

۵- در اساس آنالیز آکوردها چهار نوع مد^(۱) در نظر گرفته می شود:

(a) مد ماژور طبیعی:

(b) مد ماژور هارمونیک:

(c) مد مینور طبیعی:

(d) مد مینور هارمونیک:

۱- به نکته در صفحه ۷ توجه کنید.

۶) آکوردهای پایگی که براساس این مدها ساخته می‌شوند عبارتند از:

آکوردهای پایگی^(۱)

(a) مد ماژور طبیعی: I II nat. III IV nat. V VI nat. VII

(b) مد ماژور هارمونیک: II harm. IV harm. VI harm. aug.

(c) مد مینور طبیعی: I II III nat. IV V nat. VI VII nat.

(d) مد مینور هارمونیک: III harm. V harm. VII harm. aug.

با حذف آکوردهای پایگی افزوده درجه VI در مُد ماژور هارمونیک و درجه III در مد مینور هارمونیک، ۹ آکورد پایگی مختلف در هر دو مد ماژور و در هر مد مینور وجود دارد. سه آکورد پایگی اصلی در یک گام ماژور عبارتند از:

آکورد: I آکورد پایگی زیرنمایان IV آکورد پایگی نمایان: V

سه آکورد پایگی در یک گام مینور هارمونیک عبارتند از:

آکورد I آکورد پایگی زیرنمایان IV آکورد پایگی نمایان V harm.

۱- ر. کورساکوف "مد مینور ملودیک را در جاهای مختلف کتابش به کار می‌برد (صفحات ۲۷، ۲۸، ۳۴، ۵۹) به دلیل نامشخصی این مد را به عنوان مد پنجم حذف کرده. مترجم فکر می‌کند که درست است آن را در بخش (e) قرار داد.

(e) مد مینور ملودیک: IImel. IVmel. VIImel. مطابق با این مد آکوردهای

باید به شماره d آکورد بالایی اضافه شوند. در صفحه ۸ به آکوردهای هفتم، این چهار آکورد

باید اضافه شوند. IImel. IVmel. VIImel. VIIImel.

مرکز موسیقی حوزه هنری

این کتاب برای آموزش هارمونی نوشته شده و موضوع آن موسیقی اواخر قرن نوزدهم است همان زمانی که روسیه با نواغ بزرگی چون چایکوفسکی کرساکف و گروه پنج نفره به دنیا شناسانده می شد. تاریخ موسیقی امروز کرساکف را در ارکستراسیون صاحب سبک و معلمی توانا می داند که نواغ مشهوری را تربیت کرده است. این کتاب اعتبار خود را در طول زمانی بیش از یک قرن حفظ کرده و با وجود محدودیت های تاریخی زمان خود همچنان از کتاب های مهم در آموزش علوم آهنگسازی برای هنرجویان موسیقی است. این کتاب رانه یک تئورسین بلکه آهنگسازی خلاق و هوشمند به رشته تحریر در آورده است.

این کتاب برای هنرجویان مقطع لیسانس و فوق لیسانس موسیقی (رشته ی آهنگسازی) می تواند مفید باشد. در صورتی که در کنار آن با علوم موسیقی و نوازندگی پیانو آشنا باشند.

Music Center
مرکز موسیقی حوزه ی هنری

تهران تقاطع خیابان حافظ و سمیه
صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۱۶۷۷ تلفن: ۸۸۹۲۰۰۱
مرکز پخش: شرکت انتشارات سوره مهر
تلفن: ۸۸۹۵۷۶۶ تلفکس: ۸۸۹۶۹۸۸
شابک: ۹۶۴-۴۷۱-۸۴۱-۰
ISBN: 964-471-841-0